

เหลียวหลังแลหน้าคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ Looking Backwards and Forwards of Educational Quality in Three Southern Border Provinces of Thailand

สิทธิชัย ทองมาก¹, วุฒิชัย เนียมเทศ¹, रेखा चुसूरवन¹, ฤทัยชนนี สิทธิชัย¹
Sittichai Thongmark¹, Wuttichai Neimted¹, Recha Choosuwana¹, Ruthaychonnee Sittichai¹

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องจัดให้สอดคล้องกับบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างไปจากบริบทอื่นของประเทศไทย ดังนั้นบทความนี้จึงมีความสำคัญกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งคุณภาพการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์และทักษะในสังคมพหุวัฒนธรรม ทั้งนี้องค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรนำประเด็นดังกล่าวไปพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

คำสำคัญ: คุณภาพการศึกษา, การมีส่วนร่วม, สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

Educational management in three southern border provinces may need to be congruent with multicultural society context which is different from other parts of Thailand. Therefore, this article is of paramount importance for the individuals who have involved and formulated the direction of the educational management in the three southern border provinces. This article included students' achievements based on a curriculum of Ministry of Education, desirable characteristics, and multicultural skills. A factor important for sustainable educational quality development in the provinces is parents' participation in the educational management. Thus, the related sectors involving in the educational management in the three southern border provinces should seriously and continually take this issue into consideration when it comes to developing the educational quality in the provinces.

Keywords: Educational Quality, Participation, Three Southern Border Provinces

¹ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

¹Prince of Songkla University Pattani Campus

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเพิ่มความสามารถของคนและการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน ซึ่งการจัดการศึกษานั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนซึ่งเป็นผู้รับบริการด้านการศึกษาโดยต้องจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ การจัดการศึกษานั้นถือเป็นภาระสำคัญยิ่งของรัฐบาลที่จะต้องจัดให้ได้อย่างทั่วถึงและเสมอภาคสำหรับทุกคนในชาติ อันจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดถึงชุมชนที่อยู่อาศัย เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อันหมายถึง จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาสเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมแตกต่างจากบริบทสังคมอื่นๆ ในประเทศไทยหรือที่เรียกว่า สังคมพหุวัฒนธรรมโดยมีกลุ่มวัฒนธรรมชาวไทยมุสลิมภาคใต้ ชาวไทยถิ่นใต้ และชาวไทยเชื้อสายจีนที่จะต้องเรียนรู้และอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์โดยมีวัฒนธรรมไทยกลางเป็นวัฒนธรรมหลักประจำชาติเช่นเดียวกัน ซึ่งนับตั้งแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบันนั้นมีความพยายามที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยาวนานซึ่งอาจพิจารณาใน 2 ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และคุณภาพการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม

ปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ที่นับว่าส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาหลายประการ อาทิ นโยบายการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา หลักสูตรการศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา สื่อและเทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้ดำเนินการพัฒนาด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การปรับเปลี่ยนนโยบาย การพัฒนาหลักสูตรการศึกษา การพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยี แต่การพัฒนาในประเด็นดังกล่าวถึงแม้ว่าจะได้ดำเนินการไปแล้วมาเป็นระยะเวลายาวนาน กลับไม่ทำให้คุณภาพการศึกษาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย (อานาจ วิทยานวดี, 2553)

ทำให้ต้องค้นหาคำตอบต่อไปว่า มีประเด็นอื่นๆ ที่มีความสำคัญและส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาอีกหรือไม่ ซึ่งประเด็นที่ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษามองข้ามไปหรือให้ความสำคัญน้อยคือ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษา สมควรได้รับการพัฒนาปัจจัยนี้อย่างจริงจังและยั่งยืน เนื่องจากผู้ปกครองนั้นเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและมีเวลาร่วมกันกับนักเรียนมากที่สุด โดยผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ของนักเรียนในทุกช่วงวัยของนักเรียน โดยเริ่มตั้งแต่ช่วงตั้งครรภ์ ช่วงวัยเด็กทารก ช่วงวัยเด็กเล็ก และช่วงวัยการเริ่มต้นเข้าสู่ระบบการศึกษาจนถึงสำเร็จการศึกษา ซึ่งผู้ปกครองมีบทบาทในการสร้างความพร้อมในการเรียนรู้และพื้นฐานความรู้แก่นักเรียน การสร้างลักษณะนิสัยด้านเรียนรู้ การช่วยเหลือ ดูแลและสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งจากบทบาทของผู้ปกครองข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของผู้ปกครองนั้นเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลายอาศัยอยู่ร่วมกัน ดังนั้นผู้ปกครองมีความสำคัญมากในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาอาจจะเกิดจากปัจจัยพื้นฐานของผู้ปกครอง เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาอิสลามมองว่าการจัดการศึกษาของรัฐยังไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต รวมทั้งระดับการศึกษาและรายได้ของผู้ปกครองส่วนใหญ่ค่อนข้างน้อยทำให้เกิดปัญหาในการเห็นความสำคัญของการศึกษา ทั้งยังส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จและดำเนินไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้นโรงเรียนต้องส่งเสริมการเห็นความสำคัญของการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองอย่างจริงจัง เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถ

ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ดูแล และติดตามการ เรียนของนักเรียน รวมทั้งแนะแนวการดำรงชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนอาศัยอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพ (นันทพล วิทยานนท์, 2555)

คุณภาพการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นในประเทศไทย เนื่องจากเป็นสังคมที่มีผู้คนมีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมอาศัยอยู่ร่วมกันหรือเรียกว่า สังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยด้านการศึกษาท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ค่อนข้างสูงทั้งในด้านภาษา ศาสนา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ ซึ่งเป้าหมายของคุณภาพการศึกษาย่อมมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นด้วยเช่นกัน ดังนั้นผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมและสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเกิดการเรียนรู้บนพื้นฐานของความแตกต่างทางวัฒนธรรม และมีความเข้าใจ ยอมรับและเคารพในความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งประเด็นคำถามสำคัญที่จะเป็นพื้นฐานสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ คุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอดีตเป็นอย่างไร และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างไร

เหลียวหลังมองคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้พยายามสร้างเอกลักษณ์ของความเป็นไทย โดยนโยบายผนวกรวมเพื่อความเป็นปึกแผ่นแห่งชาติ มีการสร้างภาษากลาง วัฒนธรรมกลางเพื่อลบความแตกต่าง สร้างความเหมือน ด้วยเหตุนี้ระบบการศึกษาของไทยจึงประกาศใช้หลักสูตรเชิงเดียวมาโดยตลอด ซึ่งจะเป็นการเตรียมคนเข้าสู่วัฒนธรรมกระแสหลัก ได้แก่ การเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีไทย และภาษาไทย โดยเฉพาะด้านการเตรียมตัวเพื่อใช้ชีวิตในภาคเมืองมากกว่าการเรียนรู้วัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น (สุริรัช ชูชื่น, 2555) และเนื่องด้วยรัฐธรรมนูญไทยฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2560 มาตรา 1, 4 และ 5 กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ภายใต้ราชอาณาจักรไทยและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553 มาตรา 22 และ 23 ที่มีเนื้อหาสาระการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปสู่ท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมอันหลากหลาย โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่จัดการศึกษาท่ามกลางความแตกต่าง การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงควรมีลักษณะเฉพาะเพื่อผสมผสานความแตกต่างดังกล่าว อาจพิจารณาใน 3 ประเด็น คือ

1. สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ยึดแนวทางการจัดการศึกษาเช่นเดียวกับการจัดการศึกษา ในภาพรวมของประเทศตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ที่ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ที่มีจุดหมายให้ผู้เรียนมีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสามารถในการ สื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ดังนั้นคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอดีตจึงถูกพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เช่นเดียวกับนักเรียนในพื้นที่อื่นๆของประเทศไทย จึงทำให้การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังประสบปัญหาหลายด้าน ส่งผลให้คุณภาพการศึกษาตกต่ำลงมาเป็นระยะเวลานาน และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่ปรากฏชัดเจนและอยู่คู่กับการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาอย่างยาวนาน แม้จะมีนักวิชาการด้านการจัดการศึกษาหลายท่านได้พยายามหาแนวทางแก้ปัญหา ด้านคุณภาพการศึกษา ซึ่งสำนักทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติได้นำการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) เพื่อวัด และประเมินคุณภาพการศึกษาในประเทศไทยและสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้น พื้นฐานของนักเรียนระดับประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2555 - 2558 มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าคะแนน เฉลี่ยระดับประเทศในทุกรายวิชาและทุกระดับชั้น(สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2559) และผลการทดสอบทาง การศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 เกือบทุกรายวิชา ซึ่งต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยในระดับประเทศและเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ทั่วประเทศและมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 15, 2559) ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐานที่ต่ำลงอย่างต่อเนื่องทำให้เห็นถึงปัญหาของการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาการให้ความสำคัญกับการศึกษาของนักเรียนและผู้ปกครอง ปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรมใน การจัดการศึกษา ปัญหาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการจัดการ ศึกษาและคุณภาพการเรียนการสอนให้ตกต่ำลงด้วย (สงวน อินทร์รักษ์, 2554) และจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งแก้ไข โดยเฉพาะ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

2. สาเหตุของปัญหาคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ยังคงยึดการพัฒนาตามผลสัมฤทธิ์ การเรียนของนักเรียนเป็นหลักมากกว่าการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเช่นเดียวกับการจัดการศึกษาใน ภูมิภาคอื่นและการจัดการศึกษาในภาพรวมระดับประเทศ เนื่องจากมีการจัดลำดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนโดยการนำ ผลการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีการนำเกณฑ์การวัดผล มาประเมินความก้าวหน้าของผู้บริหารและครู และ การจัดสรรงบประมาณของโรงเรียน ซึ่งทำให้โรงเรียนเกิดแรงผลักดันในการทำคะแนนการสอบต่างๆ เพิ่มสูงขึ้น โดยมีการจัด คาบติวเพื่อการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนั้นจึงทำให้เป้าหมายของการจัดการศึกษาตามแนวทางของพระราชบัญญัติ การศึกษาและแนวทางของการวัดผลและประเมินคุณภาพการศึกษานั้นผิดเพี้ยนไปจากเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาเพื่อให้ นักเรียนเป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เปลี่ยนเป็นการจัดการศึกษาเพื่อสอบวัดผลและประเมิน ผลทางการเรียน แม้กระนั้นการติวเพื่อการสอบวัดผลและประเมินผลทางเรียนยังไม่ช่วยให้คะแนนของผลการทดสอบในภาพ รวมดีขึ้นมากนัก ทำให้ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังที่เฝ้ารอการแก้ไข ซึ่ง สะท้อนให้เห็นถึงการใช้หลักสูตรเชิงเดียว ที่ไม่ประสบผลสำเร็จในการจัดการศึกษาในบริบทที่มีความแตกต่างหลากหลายทาง วัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นสูงทั้งในด้าน ภาษา ศาสนา และประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ซึ่งในอดีตการจัดการศึกษาแนวเสริมสร้างลักษณะประจำชาติเพื่อแสดงวัฒนธรรม แห่งชาติใช้ไม่ได้ผล อีกทั้งยังได้รับการตอบโต้จากสังคมท้องถิ่นที่มีลักษณะวัฒนธรรมแตกต่างจากวัฒนธรรมหลัก โดยภาพ สะท้อนของการต่อต้านระบบการศึกษาจากรัฐที่เข้ามาสู่สังคมท้องถิ่น มักจะปรากฏว่าประชาชนให้ความสำคัญกับการศึกษาของ บุตรหลานน้อย เนื่องจากเห็นว่าการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ปรัชญา และศาสนา นอกจากนี้พบว่ามีปัญหาการออกกลางคัน สูงและอัตราการเรียนต่อต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ผลที่ตามมา คือ พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้กลายเป็นพื้นที่ที่ ประชาชนได้รับการศึกษาในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับการได้รับการศึกษาในระบบของประชาชนในท้องถิ่นอื่น (บรรจง พ่วงสง, 2551)

ดังนั้นการจัดการศึกษาของรัฐที่พยายามขยายวงกว้างเข้าไปสู่ท้องถิ่นแห่งนี้ จึงเป็นไปได้ช้าอย่างค่อยเป็นค่อยไปพร้อมกับ การเกิดอุปสรรคของความรู้สึกต่อต้านการศึกษาในระบบโรงเรียนที่มีหลักสูตรและปรัชญาการเรียนรู้ซึ่งแตกต่างจากระบบ คุณค่าทางการศึกษาดั้งเดิมของคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ประสบปัญหาด้านคุณภาพการศึกษามาโดยตลอด ทั้งๆ ที่หลายหน่วยงานมีความ พยายามที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เช่น การพัฒนานโยบายทางการ ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรการศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และการสนับสนุนสื่อและเทคโนโลยี แต่การ แก้เฉพาะปัญหาพื้นฐานดังกล่าวอาจจะยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาคุณภาพการศึกษาได้ เนื่องจากปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการ ศึกษาจริงๆ นั้น อาจมาจากปัจจัยที่สำคัญหลายประการด้วยกัน ดังจะกล่าวถึงพอสังเขป ดังนี้

นโยบายการศึกษา การเปลี่ยนแปลงนโยบายการศึกษามักจะเปลี่ยนตามการเปลี่ยนรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการทำให้ นโยบายการศึกษาของประเทศไทยขาดความมั่นคงซึ่งนโยบายการศึกษาเป็นนโยบายที่สลายหรือแต่ไม่สามารถปฏิบัติจริงหรือไม่ มี การติดตามการดำเนินงานตามนโยบายจากทางฝ่ายบริหารการศึกษาอย่างจริงจัง หรือผู้รับนโยบายการศึกษามาดำเนินการโดย ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงไม่สามารถนำนโยบายการศึกษาไปดำเนินการได้อย่างถูกต้อง เมื่อ ย้อนไปมองนโยบายการศึกษาของประเทศไทยที่มีการวางแผนนโยบายการศึกษามาตั้งแต่ปี 20 ปี ซึ่งไม่ว่าจะมีรัฐมนตรีหรือ รัฐบาลใดก็มีนโยบายการศึกษาชาติเดียวกัน ซึ่งมีความมั่นคงในการจัดการศึกษาและมีจุดมุ่งหมายและแนวทางในการดำเนินงาน ตามนโยบายที่ชัดเจน พร้อมทั้งพัฒนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมีระบบทำให้การจัดการศึกษาเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตรการศึกษา หลักสูตรการศึกษาที่ยังไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม โดย การเน้นการยึดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลาง แต่เนื่องด้วยพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นของประเทศไทยเนื่องจากมีความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ควรจะมีหลักสูตรเฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและผู้คนในบริบทสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษา เช่น หลักสูตรพหุวัฒนธรรมศึกษา หรือหลักสูตรวิชาชีพ

รูปแบบการจัดการศึกษา ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันนักวิชาการไทยได้นำรูปแบบการจัดการศึกษาหลากหลาย รูปแบบมาจากต่างประเทศ เช่น Teach Less Learn More, Flip Classroom, Brain-Based Learning (BBL), Science Technology Engineering and Mathematics (STEM) และ Professional Learning Community (PLC) มาประยุกต์ใช้ กับการศึกษาไทย โดยไม่คำนึงถึงบริบทที่มีความแตกต่างกันระหว่างบริบทของประเทศไทยและบริบทของต่างประเทศ ดังนั้น ไม่ว่าจะใช้รูปแบบการจัดการศึกษารูปแบบใด การพัฒนาคุณภาพการศึกษาก็ยังไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ไม่เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเต็มที่หรือประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ วางไว้ โดยขาดการพัฒนาครูให้เข้าใจและสอนตามรูปแบบนั้นอย่างเพียงพอ ทั้งยังขาดการกำกับ ดูแล และติดตามการดำเนิน งานตามรูปแบบการเรียนรู้

ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษายังไม่เพียงพอกับความต้องการของโรงเรียน ทั้ง นี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 - 2554 ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีครูขอย้ายโรงเรียนถึง 6,176 คน แต่สามารถย้ายโรงเรียนได้ 1,843 คน ทำให้โรงเรียนหลายแห่งขาดแคลนครูและครูต้องทำหน้าที่และมีการะหนัก ต้องสอนหลายวิชาและรับผิดชอบหลายชั้นเรียน (สำนักข่าวไทยพีบีเอส, 2556) ซึ่งส่งผลให้การสอนของครูไม่เต็มประสิทธิภาพและส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ครูและบุคลากร ทางการศึกษาขาดความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน ขาดการอบรมหรือพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และครูขาดความ มุ่งมั่นในการสอนครูใช้ภาษาแม่ในการสอนทำให้นักเรียนขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาไทยทั้งทักษะการ

ฟัง ทักษะการพูด ทักษะ การอ่าน และทักษะการเขียนภาษาไทยของนักเรียน ทำให้การเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาของบทเรียนของนักเรียนเกิดขึ้นได้ช้า และครูมีภาระงานที่นอกเหนือจากการสอนปริมาณมาก ทำให้ครูไม่ได้อยู่ในห้องเรียนและดำเนินการสอนไม่ได้เต็มที่

ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นมาอย่างยาวนานทำให้เกิดความหวาดกลัว ความระแวงซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ ทั้งในการทำงานของครูที่มีความกังวลในเรื่องความปลอดภัย ทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพจากนอกพื้นที่ไม่กล้าเข้ามาในพื้นที่หรือแม้กระทั่งครูในพื้นที่ก็ย้ายออกนอกพื้นที่เช่นกันจึงทำให้โรงเรียนขาดโอกาสในการได้รับบุคลากรที่มีคุณภาพมาจัดการเรียนการสอนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เนื่องจากเกิดความไม่ไว้วางใจกันระหว่างครูหรือหน่วยงานของรัฐกับประชาชนในพื้นที่และความแตกต่างทางวัฒนธรรม ของผู้คนในพื้นที่ทำให้เกิดความระแวงซึ่งกันและกันส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาไม่มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในกระบวนการแก้ปัญหาหลายๆ ประการดังกล่าวข้างต้นนั้นได้มองข้ามหรือให้ความสำคัญน้อยกับประเด็นการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนของผู้ปกครองนักเรียน สาเหตุอาจเป็นเพราะต้องใช้การสร้าง ความเข้าใจและใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ รวมทั้งผู้ปกครองเองก็มีบทบาทในการเรียนรู้ของนักเรียนน้อยและไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาของนักเรียน เนื่องจากสภาพสังคมส่วนใหญ่ที่มุ่งเน้นด้านการศึกษาน้อย ผู้ปกครองได้รับการศึกษาน้อยและมีมุมมองต่อการจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ปัญหาความยากจนและขาดความมั่นคงด้านอาชีพ คุณภาพชีวิตที่ไม่ดีมีประสิทธิภาพ ผู้ปกครองและนักเรียนจึงมุ่งเน้นการทำมาหากินมากกว่าการดูแลด้านการเรียนของนักเรียน ซึ่งปัญหาด้านการให้ความสำคัญกับการศึกษาของผู้ปกครองและนักเรียนเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษายังคงอยู่ และส่งผลทำให้ความพยายามในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จ (บรรจง พำรุงสง, 2551) ทั้งนี้ยังส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาเป็นลูกโซ่ เช่น ปัญหาการสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่นักเรียน ผู้ปกครองไม่ใช้ภาษาไทยที่บ้านหรือไม่พยายามฝึกลูกหลานให้ใช้ภาษาไทยที่บ้าน ปัญหาการกำกับ ดูแล และติดตามการเรียนของนักเรียน ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและปัญหาการสะท้อนการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง ซึ่งเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ต้องพิจารณาต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับการเรียนของนักเรียนเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาคือผู้ปกครองมีเวลาอยู่กับบุตรหลานมาก สามารถอบรมสั่งสอน กำกับ ดูแล ติดตามพฤติกรรมกรเรียนและการดำเนินชีวิตของนักเรียนได้ดีกว่าการที่มีเพียงครูที่ดูแลและติดตามพฤติกรรมกรเรียนของนักเรียนเพียงอย่างเดียว (ปารณทัตต์ แสนวิเศษ, 2555)

จากปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่าในอดีตที่ผ่านมาปัญหาด้านคุณภาพการศึกษายังคงอยู่คู่กับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาโดยตลอดทั้งๆที่มีการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษามาโดยตลอดเช่นกันดังนั้นการจัดการศึกษาในอนาคตควรวางเป้าหมายคุณภาพการศึกษาและแนวทางการจัดการศึกษาให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้นคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างยั่งยืน

แลหน้าคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สำหรับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีการจัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้เกิดคุณภาพการศึกษาตรงตามมาตรฐานของประเทศและให้เกิดคุณภาพการศึกษาเฉพาะของสังคมอีกด้วย ซึ่งการจัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรและเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งนักเรียนทุกคนต้องผ่านการประเมินผลการเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสมรรถนะผู้เรียน

เพื่อการเรียนรู้ในโรงเรียนและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพ ทั้งนี้สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเอกลักษณ์ทางสังคมซึ่งมีผู้คนที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมอาศัยอยู่ร่วมกัน ดังนั้นเป้าหมายของการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ เข้าใจ ยอมรับ และเคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ตลอดจนประสบความสำเร็จทางการเรียนและสามารถเข้าสู่สังคมได้อย่างมีความสุข (เอกรินทร์ สังข์ทอง, 2551)

1. คุณภาพการศึกษาที่คาดหวังในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สำหรับคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น เป็นการผสมผสานคุณภาพการศึกษาทั่วไปและลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น นักเรียนจำเป็นต้องมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรที่สอดคล้องกับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนให้มีคุณภาพด้านการเรียนรู้และด้านคุณธรรมจริยธรรม และทักษะในสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข

ทักษะในสังคมพหุวัฒนธรรมประกอบด้วย นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ด้านความเป็นมา ความสำคัญ และความแตกต่างทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ภาษา และวัฒนธรรมของบริบทพหุวัฒนธรรม และดำรงตนบนพื้นฐานความเป็นไทย มีความตระหนัก ยอมรับ เคารพถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและมีความรู้สึกเชิงบวกต่อพหุวัฒนธรรม มีความเท่าเทียม มีความเสมอภาค มีความยุติธรรม และมีเสรีภาพ มีสุนทรียภาพ มีทักษะในการอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข และมีเจตคติที่ดี มีความรู้ และมีทักษะพื้นฐานต่อการศึกษาต่อ วิชาชีพ เศรษฐกิจพอเพียง และการประกอบอาชีพ

ทั้งนี้การจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมจำเป็นต้องพัฒนานักเรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม

2. ปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษายังยืนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ทุกคน ทุกกลุ่มคน ทุกชุมชน และทุกสังคม จึงจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้มีความเป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับการจัดการศึกษาในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการเกิดความรู้สึกยอมรับการจัดการศึกษา ฉะนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง

การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้ปกครองเป็นปัจจัยทางการศึกษาที่มีความสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืนและส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนอีกด้วย (สุติเมติ อาพัทธนันท์, 2551) ดังที่ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2549) กล่าวว่า คุณภาพของการศึกษาคือ คุณภาพของผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและมีคุณภาพดี คุณภาพของผู้เรียนดังกล่าวขึ้นอยู่กับความเอาใจใส่ของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน ระบบการบริหารที่ได้มาตรฐานและระบบการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ และส่งผลโดยตรงต่อการที่ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนที่พึงประสงค์และมีคุณภาพ และส่งผลโดยอ้อมต่อระบบการบริหารและระบบการเรียนการสอนที่ได้มาตรฐาน อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและมีคุณภาพดี ดังนั้นโรงเรียนควรมีแนวทางเชิงรุกในการส่งเสริมให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาและการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการประชุมผู้ปกครองในภาพรวมหรือรายบุคคลเพื่อส่งเสริมการสร้าง ความเข้าใจและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาและการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา แนวทางการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษารวมทั้งการสร้างความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และโรงเรียน

3. แนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีปัจจัยที่น่าสนใจคือ พหุวัฒนธรรม เนื่องจากในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างหลากหลายด้านวัฒนธรรม การจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษาช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างบุคคลต่างวัฒนธรรมได้และเป็นกระบวนการทางการศึกษาในการสร้างทักษะในสังคมพหุวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน ซึ่งบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นลักษณะสังคมเฉพาะและการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อาจต้องดำเนินการไปเพื่อให้สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามเนื่องจากประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม การพัฒนาคุณภาพการศึกษาพิจารณาใน 3 แนวทางคือ

3.1 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การบูรณาการหลักสูตรสถานศึกษาตามขอบเขตของศาสนา ความสนใจ ความถนัดของนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรสถานศึกษาเป็นการผสมผสานระหว่างหลักสูตรแกนกลางกับบริบทท้องถิ่น ดังนั้นหลักสูตรสถานศึกษาจึงต้องสอดคล้องและตอบสนองความแตกต่างหลากหลายของนักเรียนและบริบทของท้องถิ่น โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังที่ เอกรินทร์ สังข์ทอง (2551), สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553), เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2554) และกระทรวงศึกษาธิการ (2556) ที่กล่าวเช่นเดียวกันว่า ในการจัดการเรียนการสอนตามบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น และการบูรณาการหลักสูตรสถานศึกษาตามขอบเขตของศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี เพื่อให้ส่งผลถึงความเท่าเทียมกันทางการศึกษาของนักเรียนทุกคน โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนและเตรียมผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมุ่งมั่นบนพื้นฐานของความแตกต่าง รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรด้านวิชาชีพ ทั้งนี้เนื่องจากทักษะวิชาชีพมีความสำคัญในการสร้างความมั่นคงให้แก่นักเรียนและครอบครัว และการส่งเสริมวิชาชีพที่มีความสำคัญในชุมชนให้ได้รับการยอมรับและสืบทอดต่อไป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาให้มีการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ โดยให้มีความรู้ในเรื่องตนเอง สามารถจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนานักเรียน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ โดยมีความรู้ในเรื่องอาชีพเพื่อการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ดังนั้นการบูรณาการหลักสูตรวิชาชีพสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สถานศึกษาต้องส่งเสริมหลักสูตรวิชาชีพให้สอดคล้องกับความแตกต่างหลากหลายของนักเรียน ความต้องการของนักเรียน และบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมโดยการส่งเสริมความร่วมมือจากนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนในการเสนอความต้องการการแสดงความคิดเห็น และการเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งการเชิญผู้ปกครองเป็นวิทยากรท้องถิ่นด้านพหุวัฒนธรรมศึกษา หลักสูตรวิชาชีพ และการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

3.2 แนวทางการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

การสนับสนุนให้ครูบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้และพหุวัฒนธรรมศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นการสอนแบบองค์รวมที่มีความสำคัญมากในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ต้องสร้างให้ครูเกิดความตระหนักและร่วมมือกันในการสอนบูรณาการสาระการเรียนรู้และพหุวัฒนธรรมศึกษา และต้องมีการเฝ้าติดตามผลเพื่อให้การสอนบูรณาการเกิดประสิทธิภาพ รวมทั้งการบูรณาการพหุวัฒนธรรมศึกษาในการจัดการเรียนการสอนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อส่งเสริมการสร้างเข้าใจ ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีความสุข ดังที่ นันทพล วิทยานนท์ (2555) กล่าวว่าจัดการเรียนการสอนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เป็นการจัดการศึกษาแบบองค์รวมคือการจัดกิจกรรมพร้อมกับการบูรณาการเนื้อหา รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน คือ การส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้สอดคล้องกับความแตกต่างหลากหลายของนักเรียน เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นนักเรียนเป็นสำคัญและเป็นศูนย์กลางของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งต้องนำสื่อและเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมศึกษาโดยการนำวิทยากรท้องถิ่นด้านพหุวัฒนธรรมศึกษามาให้ความรู้แก่นักเรียนและการนำนักเรียนไปเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ด้านพหุวัฒนธรรมศึกษาในชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549) ได้กำหนดมาตรฐานด้านการเรียนการสอน คือ ครูมีการวิเคราะห์ศักยภาพของนักเรียนและเข้าใจนักเรียนเป็นรายบุคคล มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มีความสามารถใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ในการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการนำผลการประเมินมาปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้เต็มตามศักยภาพ มีการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนและนำผลไปใช้พัฒนานักเรียน

3.3 แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ นอกจากครูที่สอนนักเรียนในโรงเรียนแล้ว การเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้นักเรียนว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งอาจแยกเป็น 2 ประเด็น คือ

1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมเรียนรู้โดยภาพรวม

การส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจะสร้างความตระหนักและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชน ดังที่ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) (2549) กล่าวว่า การให้ความสำคัญด้านการสร้างเครือข่ายทางการศึกษา โดยการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผลภายนอกของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบที่สอง (พ.ศ.2549-2553) คือ สถานศึกษาต้องส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนและกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา และสถานศึกษามีกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ดังนั้นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้นักเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงต้องมีการวางแผนการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียน โดยส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ (นันทพล วิทยานนท์, 2555)

ทั้งนี้ในงานวิจัยของ เอกรินทร์ สังข์ทอง (2551) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารสถานศึกษาในการประสานสัมพันธ์ที่กระชับระหว่างชุมชนและสถานศึกษา ทั้งในเรื่องของการบริหารจัดการสถานศึกษาในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษา การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนของครูและนักเรียน การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีบริการทางการศึกษามากขึ้น การสร้างความสัมพันธ์อันดีให้กับโรงเรียนและชุมชน และการจัดเครือข่ายกับสถานศึกษาอื่นในลักษณะของโรงเรียนคู่พัฒนา ซึ่งอาจเป็นเพราะการบริหารสถานศึกษาต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชน มีการพัฒนานโยบายและกำหนดแนวทางการพัฒนาโรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม มีการจัดกิจกรรมร่วมกันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาโรงเรียน และจัดเครือข่ายกับสถานศึกษาอื่นในลักษณะโรงเรียนคู่พัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับ อามัดญณี ดาโอ (2551) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมกับผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น และองค์กรต่างๆ เพื่อความร่วมมือและระดมสรรพกำลังในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ซึ่งเป็นผู้รับบริการทางการศึกษา และเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน การสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา

กระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งบทบาทโดยตรงของผู้ปกครองคือการดูแลการเรียนรู้และพฤติกรรมของนักเรียนอย่างใกล้ชิด ดังนั้นการรายงานผลเรียนรู้ของนักเรียนต่อผู้ปกครองนั้นจึงมีความสำคัญมากที่จะสร้างความตระหนักในการดูแลการเรียนรู้ของนักเรียนส่งเสริมให้ผู้ปกครองได้ติดตามการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมเรียนรู้เป็นรายบุคคล

ในการจัดการเรียนรู้นั้น อาจแบ่งนักเรียนเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือนักเรียนที่มีทักษะด้านการเรียนรู้ดีและสามารถดูแลตนเองได้ และนักเรียนที่มีทักษะด้านการเรียนรู้ต่ำและผู้ปกครองต้องดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งนักเรียนในกลุ่มแรกนั้นมีทักษะทางการเรียนรู้ที่ดี สามารถเรียนรู้และติดตามการเรียนรู้ได้ตามความสามารถของตนเอง และนักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งผู้ปกครองต้องดูแลการเรียนรู้ใกล้ชิด เพราะนักเรียนกลุ่มนี้อาจไม่ตั้งใจเรียน ไม่รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย หรือไม่เรียนรู้เพิ่มเติมความสามารถ ซึ่งผู้ปกครองต้องสนับสนุน ส่งเสริม กำกับดูแล และติดตามการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างใกล้ชิด และใช้กระบวนการดูแลนักเรียนเป็นรายบุคคล รับฟังปัญหาในการเรียนและเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ดังนั้นการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนคือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของผู้ปกครอง โดยผู้ปกครองสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในทุกช่วงวัยของการเรียนรู้ของนักเรียน เริ่มตั้งแต่การเตรียมความพร้อมด้านทักษะพื้นฐานให้กับนักเรียนสร้างแรงจูงใจในการเรียนส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนกำกับติดตามการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างใกล้ชิด รวมถึงการแสดงความคิดเห็นด้านการจัดการเรียนการสอน การมีส่วนร่วม การให้ความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยในการมีส่วนร่วมในการเรียนของนักเรียนในทุกระดับนั้น ผู้ปกครองสามารถกำกับ ดูแล และติดตามการเรียนรู้ของนักเรียนจากสมุด ขึ้นงาน หรือกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งผู้ปกครองสามารถสอบถามการเรียนจากนักเรียนเป็นการเบื้องต้น และการตรวจสอบสมุดและชิ้นงานของนักเรียนว่ามีกระบวนการเรียนรู้เป็นอย่างไร และนักเรียนทำการบ้าน ขึ้นงาน และกิจกรรมการเรียนรู้ครบถ้วนหรือไม่ ทั้งนี้ผู้ปกครองสามารถติดต่อสอบถามพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคลจากครูที่ปรึกษา รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน การให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การดูแลด้านการเรียนและการดำเนินชีวิตของนักเรียน ผู้ปกครองมีเวลามากอยู่กับนักเรียนมากและรู้จักนักเรียนเป็นอย่างดี ดังนั้นผู้ปกครองควรร่วมมือกับโรงเรียนและครูที่ปรึกษาในการอบรมสั่งสอน กำกับดูแล และติดตามพฤติกรรม การเรียนและการดำเนินชีวิตของนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีและอาศัยอยู่ในสังคม พหุวัฒนธรรมอย่างมีความสุข ทั้งนี้ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ปกครองที่อาศัยอยู่ในเมืองมีส่วนร่วมกับการเรียนของนักเรียนมากกว่าผู้ปกครองที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบท เนื่องจากปัจจัยพื้นฐานทางด้านการศึกษา และฐานะทางสังคมของผู้ปกครองและบริบทสังคมที่มีการแข่งขันส่งผลให้ผู้ปกครองและนักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนมากขึ้น การแสดงความคิดเห็นและสอบถามข้อสงสัยต่างๆ ในการจัดการเรียนรู้เป็นการสร้างความกระจำในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียนและผู้ปกครอง เมื่อผู้ปกครองดูแลการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งผู้ปกครองอาจจะมีข้อคิดเห็นหรือประเด็นข้อสงสัยต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน โดยผู้ปกครองควรแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียน การสอนและเสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้ปกครองเป็นวิทยากรหรือสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน เช่น การประชุมผู้ปกครอง การเป็นวิทยากรท้องถิ่นในด้านต่างๆ และการสนับสนุนทางการศึกษา

ผู้ปกครองสนับสนุนและส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนตามความเหมาะสม เช่น การสนับสนุนงบประมาณ และความช่วยเหลือในด้านอื่นๆ แก่โรงเรียน เช่น การศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

สรุป

การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ให้มีคุณภาพทางการศึกษานั้น โรงเรียนต้องมีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรของสถานศึกษา แนวทางการจัดการเรียนการสอน และแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยที่ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ควรคำนึงถึงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานของประเทศ และให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม และความต้องการของผู้คนในท้องถิ่นเพื่อสร้างคุณภาพการศึกษาแก่นักเรียนและสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมีคุณภาพ โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้ปกครองที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ทั้งการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน การสอนของครู และการเรียนของนักเรียนเพื่อสร้างคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน การสอนของครู และการเรียนของนักเรียน ทั้งทางด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากในการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากผู้ปกครองสามารถสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ในทุกด้านและกำกับดูแลและติดตามการเรียนของนักเรียนในทุกช่วงวัย ตั้งแต่ออยู่ในครรภ์จนถึงสำเร็จการศึกษา ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ผู้ปกครองและนักเรียนเห็นความสำคัญของการศึกษาและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน การสอนของครู และการเรียนของนักเรียน ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ของนักเรียนและทักษะภาษาไทย ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญมากที่สุดในการเรียนรู้ของนักเรียนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอนาคต ดังนั้นโรงเรียนควรดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเชิงรุก โดยส่งเสริมให้นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเสนอความต้องการ แสดงความคิดเห็น และเสนอแนะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งการเชิญผู้ปกครองเป็นวิทยากรท้องถิ่นด้านพหุวัฒนธรรมศึกษา หลักสูตรวิชาชีพ และการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน รวมทั้งการกำกับ ดูแล และติดตามการเรียนของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

การสร้างคุณภาพการศึกษาและการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีความยั่งยืนนั้นต้องมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างรอบด้านและได้รับการความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการเห็นความสำคัญของการศึกษา การสร้างพื้นฐานทางการเรียนและพฤติกรรมทางสังคม และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ทั้งนี้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรนำองค์ประกอบของคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และทักษะในสังคมพหุวัฒนธรรมมาเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาโดยการบูรณาการกับนโยบายการศึกษา หลักสูตรการศึกษา การบริหารการศึกษา การจัดการเรียนการสอน และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน :ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จิตติมดี อาพัทธนานนท์. (2551). พหุวัฒนธรรมศึกษาในมุมมองของนักวิชาการอเมริกันและข้อคิดต่อสังคมไทย. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 36(3), 128-134.
- นันทพล วิทยานนท์. (2555). รูปแบบการจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อสันติสุขในชายแดนภาคใต้. วารสารสิทธิปริทัศน์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 26(79), 151-166.
- บรรจง ฟ้างูสง. (2551). พหุวัฒนธรรมศึกษาชายแดนภาคใต้: แนวทางสู่การปฏิรูปการศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 19(1), 1-14.
- ปารณหัตต์ แสนวิเศษ. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา: การสร้างทฤษฎีจากฐานราก. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 8(1), 69-82.
- สงวน อินทร์รักษ์. (2554). ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเวลาเรียนให้ครบตามที่กำหนดในหลักสูตรของสถานศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. 2559. รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2559 จาก http://www.onetresult.niets.or.th/AnnouncementWeb/SummaryONETP3P6_2558.pdf.
- สุริรัช ชูชื่น. (2555). พหุวัฒนธรรมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้...ทางเลือกหรือทางรอด. วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 8(2), 123-136.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2554). การพัฒนาการจัดการศึกษาตามแนวทางอิสลามระดับอุดมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักข่าวไทยพีบีเอส. (2556). ครูสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ขอย้ายออกจากพื้นที่ต่อเนื่อง. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2560, จาก <http://newsthaipbs.or.th/content/143296>.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 15. (2559). ผลทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน O-NET ปีการศึกษา 2555-2558. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 15.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). แนวทางการประเมินตามสภาพจริง. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2559, จาก <http://www.obec.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559). กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2549). มาตรฐานตัวบ่งชี้และเกณฑ์การพิจารณาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่ 2 (พ.ศ. 2549-2553). กรุงเทพมหานคร: จุฑทอง.

- อามัดไญนี ดาโอะ. (2551). การสอนพหุวัฒนธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำเป็นจริงหรือไม่? สืบค้นเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2560 จาก <http://www.saengtham.com/collum5.pdf>.
- เอกรินทร์ สังข์ทอง. (2551). ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *ปัตตานี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*.
- อำนาจ วิชยานุวัติ. (2553). การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้. สำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน.